

Studia Biblica Slovaca

Ročník 1

2009

Číslo 1

Offprint

Katolícke biblické dielo

Studia Biblica Slovaca je časopis zameraný na skúmanie Svätého písma Starého a Nového zákona predovšetkým zo stránky filologickej, historickej, exegetickej a teologickej.

Vydáva Katolícke biblické dielo, Svit, s cirkevným schválením.

Imprimatur: Mons. František Tondra, spišský diecézny biskup, č. 1-06 zo dňa 3. 1. 2006

Nihil obstat: Anton Tyrol

Šéfredaktor: Blažej ŠTRBA (Badín)

Redakčná rada: Jaroslav BROŽ (Praha, CZ) - Peter DUBOVSKÝ SJ (Roma, I) - Pavol FARKAŠ (Nitra) - Peter FEDOR (Prešov) - Juraj Feník (Drienov) - Sr. Júlia Daniela ISKROVÁ (Ružomberok) - Róbert JÁGER (Prešov) - Jozef JANČOVIČ (Bratislava) - Róbert LAPKO (Košice) - Milan SOVA (Bratislava) - Peter ŠOLTĚS (Oestrich-Winkel, D) - Jozef TIŇO (Bratislava) - František TRSTENSKÝ (Spišské Podhradie) - Pavol VILHAN (Roma, I) - Sr. Gabriela Ivana VLKOVÁ (Olomouc, CZ)

Za lektorovanie všetkých článkov zodpovedá redakčná rada.

Jazyková úprava: Elena Slaná

Zalamovanie: redakcia

Na príprave publikácie sa podieľali aj Mária Mihulcová, Zuzana Škrinárová, Martin Kňazek

Príspevky v slovenčine alebo češtine, alebo knihy na recenziu prosíme adresovať na jednu z adries:

Redakcia *Studia Biblica Slovaca*, Blažej Štrba, Banská 28, 976 32 Badín (Slovakia), tel.: (00421) 048/418 22 42, fax: (+421) 048/418 22 08, studiabiblica@xaver.sk, www.biblica.sk,

František Trstenský, Teologický inštitút, Spišská Kapitula 6, 053 04 Spišské Podhradie (Slovakia), tel.: (00421) 053/419 41 80, f.trstensky@centrum.sk.

Príspevky sa požadujú tak v elektronickej podobe (disketou alebo pripojeným dokumentom e-mailu, podľa možnosti v Microsoft Word formáte s typom písma Times New Roman), ako aj vo vytlačenej forme (A4, riadkovanie 1,5). Ak sú používané iné typy písma pre hebrejštinu a gréčtinu ako v BibleWorks, tak upresniť aké. Príspevok typu článok alebo poznámka musí byť doplnený zhrnutím nie dlhším ako 150 slov, jeho anglickou verzou a zoznamom bibliografie. Nevyžiadané exempláre sa späť neposielajú. Redakcia si vyhradzuje právo na jazykovú a štylistickú úpravu prijatých príspevkov.

Objednávku posielajte na Katolícke biblické dielo alebo na adresu redakcie.

Bankové konto: 400827 4864, IBAN: SK28 7500 0000 0040 0827 4864.

Články časopisu sú abstrahované v troch svetových periodikách: *Old Testament Abstracts* ISSN 0364-8591, *New Testament Abstracts* ISSN 0028-6877 a *Elenchus of Biblica*.

Studia Biblica Slovaca

© 2009 by Katolícke biblické dielo, Svit

Katolícke biblické dielo, Jilemnického 32/A, 059 21 Svit (Slovakia), www.kbd.sk

Tlač: Publica, publica@centrum.sk

Printed in Slovakia

ISSN 1338-0141

ŠTÚDIE

Biblická hermeneutika

Daniel Slivka

Interpretáciou, porozumením vysloveného alebo napísaného, sa už od staroveku zaoberali rôzni filozofi.¹ V ich skúmaniach a dielach sa nachádzajú rôzne princípy hermeneutiky. Jej definovanie začína až v 17. storočí v diele protestantského teológa J. C. Dannhausera *Hermeneutica sacra sive methodus exponendarum Sacrarum Litterarum* (1654).² V katolíckej exegéze začína u J. J.

¹ Filozofická hermeneutika: Pojem hermeneutiky sa dotýka všetkých humanitných vied, pretože v týchto vedách ide o pochopenie. To ovplyvňuje aj jej rozdelenie podľa jednotlivých oblastí skúmania.

A) podľa oblastí: filozoficko-historická oblasť: v tejto oblasti je zahrnutá interpretácia všetkých literárnych textov, výklad, analýza a iné; teologická oblasť: interpretácia biblických a teologických textov, dokumenty Magistéria a iné; juristická oblasť: ide o interpretáciu všetkých právnych textov a kódexov. K rozdeleniu hermeneutiky, kde ide tiež o interpretáciu, ale nie literárnych textov, patria aj ďalšie dve oblasti, a to: oblasť umenia: interpretácia a výklad umeleckých diel, a oblasť prírodných vied: analýza, výklad a pochopenie prírodných zákonitostí.

B) rozdelenie z historického hľadiska: klasická hermeneutika: zahŕňa starovek, stredovek, reformáciu a podľa toho sa aj rozdeľuje na starovekú alebo patristickú hermeneutiku, stredovekú alebo scholastickú exegézu - hermeneutiku. V stredoveku sa nerozlišovalo medzi exegézou a hermeneutikou. Hermeneutika bola súčasťou výkladu Písma; moderná hermeneutika začína od F. D. E. Schleiermachera. Z historického hľadiska sa delí na dve obdobia: 1. Klasická moderná hermeneutika – patria sem: F.D.E. Schleiermacher (1768-1834), W. Dilthey (1833-1911), E. Husserl (1859-1938), M. Heidegger (1889-1976). 2. Hermeneutika 20. storočia – R. Bultmann (1886-1976), E. Fuchs (1903-1983), G. Ebeling (1912-2001), H.G. Gadamer (1900-2002), P. Ricouer (1913-2005). V súčasnosti existujú aj iné kritériá rozdelenia hermeneutiky, ako katolícka, protestantská, kalvínska... alebo teologická, profánna a iné.

² Porov. SZLAGA, Jan a kol.: *Wstęp ogólny do Pisma Świętego*, Poznań – Warszawa : Pallottinum, 1986, 185; FILIPIAK, Marian: *1 Jak rozumieć Pismo Święte*, Lublin : Katolicki Uniwersytet Lubelski, 1983, 56; HÖFER J. Rom – RAHNER, Karl

Monspergera v diele *Institutiones hermeneuticae sacrae Veteris Testamenti* (1776),³ kde sa hermeneutika vníma ako veda výkladu, ktorá súčasne poskytuje aj pravidlá správneho výkladu. Jej úlohou bolo interpretovať texty a znaky.⁴

V 20. storočí už hermeneutika existuje ako samostatná veda s jednotlivými vednými odbormi (hermeneutika v užšom slova zmysle). Čítaním Starého a Nového zákona a jeho vykladaním, následným interpretovaním sa začína rozvíjať v rámci teológie téma a neskôr samostatná biblická veda: biblická hermeneutika.⁵ V nej sú použité hermeneutické pravidlá na predmet, ktorým je Sväté písmo. Z rôznych autorov sú vybrané tie najdôležitejšie charakteristiky biblickej hermeneutiky.⁶ V Katolíckej

(Hrsg): *Lexikon für Theologie und Kirche* 2, Innsbruck – Freiburg : Verlag Herder, Herstellung : Freiburger Gaphische Betriebe, 1986, 435.

³ Porov. FILIPIAK, *1 Jak rozumieć Pismo Święte*, 56; HÖFER – RAHNER, *Lexikon für Theologie und Kirche* 2, 435.

⁴ Porov. GRONDIN, Jean: *Úvod do hermeneutiky*, Praha: Oikoymenh, 1997, 36.

⁵ Termín biblická hermeneutika sa definuje: „biblická hermeneutika (z gréc. ερμηνευτική [t.j. τέχνη], hermeneutiké [t.j. techné] = herm., exeg. - Disciplína biblických vied podávajúca teoretické pravidlá o tom, ako zisťovať, poznávať a používať biblické zmysly vyskytujúce sa vo Svätom písme. Rozdeľuje sa na noematiku, ktorá učí rozlišovať a triediť biblické zmysly, heuristiku, ktorá podáva kritériá hľadania biblických zmyslov, a proforistiku, ktorá predkladá zásady teoretického a praktického použitia biblických zmyslov. Praktické použitie hermeneutických pravidiel pri výklade biblických textov sa volá exegéza. Názvom nová hermeneutika sa označujú nové hermeneutické metódy, ktoré sa po R. Bultmannovi usilovali presadiť E. Fuchs, G. Ebeling, H. Braun a J. Robinson. Podľa týchto autorov cieľom hermeneutiky je nielen poznať zmysel biblického textu, ale ho aj pochopiť vo svetle konkrétnej situácie a životných podmienok, v ktorých žije súčasný čitateľ. Vo filozofii H. G. Gadamera hermeneutika nadobúda funkciu ontológie, pretože bytie, ktoré možno pochopiť, je jazykom. Z tohto hľadiska reč evanjelia nie je iba prostriedkom na zachovanie a podanie Božieho slova, ale aj na jeho uvedenie do konkrétneho života.“ HERIBAN, Jozef: *Príručný lexikón biblických vied*, Rím : SÚSCM, 1992, 256.

⁶ Slovenskí autori o biblickej hermeneutike:

A. Tyrol vo Všeobecnom úvode do biblického štúdia ju definuje: „Hermeneutika je pomocná biblická veda, ktorá pomáha čitateľovi Svätého písma nájsť správny zmysel jeho textov. Je to akýsi celkový pohľad na Sväté písmo tým, že systematizuje celú teóriu spôsobov rozoznávania zmyslu. ...Hermeneutika (hermeneuo = interpretujem, vysvetľujem; pas. značiť, chcieť povedať, byť preložené) je veda o interpretácii Svätého písma (scientia interpretativa).“ TYROL, Anton: *Všeobecný úvod do biblického štúdia*, Svit : KBD, 2000, 75.

V *Studia Biblica Slovaca 2005* v článku Výklad Svätého písma: hermeneutický model založený na teórii štyroch kultúr od P. Dubovského je definícia od E. Klemma. „E.

encyklopédii je hermeneutika charakterizovaná ako umenie interpretácie významu a pravdivého zmyslu kníh a textov Písma prostredníctvom exegézy.⁷ Poľský autor J. Szlaga o biblickej hermeneutike píše: „Vo vzťahu k Svätému písmu biblická hermeneutika určuje zásady, ktorými je potrebné sa riadiť pri správnej interpretácii textov. Tá sa prakticky uskutočňuje pomocou biblickej exegézy. Biblická hermeneutika sa zaoberá zmyslom Písma (noematika), pravidlami jeho nachádzania (heuristika) a formou alebo spôsobom jeho výkladu (proforistika).⁸ Nový biblický slovník hermeneutiku označuje ako „a) studium a formulovanie zásad, podle niž je třeba rozumět textu – pro naše účely

Klemm definuje hermeneutiku ako teoretický a metodologický proces porozumenia významov obsiahnutých v písaných alebo hovorených znakoch.“ Porov. DUBOVSKÝ, P.: Výklad Svätého písma: hermeneutický model založený na teórii štyroch kultúr. In: *Studia Biblica Slovaca 2005*, Svit : Katolícke biblické dielo, 2006, 17.

J. Leščinský o termíne hermeneutika hovorí: „- pochádza z gr. slova "hermeneuo" (odvodeného od boha Hermesa, ktorý ľuďom zvestoval vôľu olympských bohov) v zmysle interpretujem, vkladám niečo do slov, vyjadrujem to v jazyku. Veľakrát sa chápe ako synonymum slova „exegéza“ vysvetlenie, rozprávanie, výklad.“ LEŠČINSKÝ, Jozef: Konflikt interpretácií – Existencializmus a biblická interpretácia. In: *Církev v české a slovenské historii*, Olomouc : Společnost pro dialog Církve a Státu, 2004, 134-149.

V Hermeneutike od biskupa D. Kaľatu sa definuje predmet hermeneutiky: „Predmetom hermeneutiky je skúmať a stanoviť zmysel obsiahnutý vo Svätom písme.“ a špecifikuje hermeneutiku na základe jej úlohy. „Hermeneutika chce pomôcť dnešnému človekovi naučiť sa pracovať s textami, najmä veľmi starobylými, rozumieť im a poznať pravidlá, ako ich vykladať, ako nimi v exegéze narábať a ako ich vedieť vhodnejšie aplikovať.“ KALATA, Dominik: *Hermeneutika*, Bratislava: Teologická fakulta Trnavskej univerzity, 2003, 7.

J. Hřebík hermeneutiku definuje ako „Nauka o správnom výklade (tlumočení) Písma sv., jejž teoretické závery uvádí do praxe biblická exegeze...“ HŘEBÍK, J.: *Všeobecný úvod do Písma svätého*. http://ktf.cuni.cz/~hrebik/vseob_uvod.html

Evanjelický teológ prof. P. Pokorný v publikácii z roku 2006 Hermeneutika jako teorie porozumění píše: „Hermeneutika jakožto teorie výkladu, teorie interpretace, se v dnešním pojetí stává teorií rozumění vůbec.“ POKORNÝ, Petr: *Hermeneutika jako teorie porozumění*, Praha: Vyšehrad, 2006, 17.

⁷ Porov. *The Catholic Encyclopedia*, New York – Neshvile : Thomas Nelson INC., 1976. 262. „Hermeneutic is the science of interpreting the meaning and true sense of the books and text of Scripture in accord with the principles of exegesis.“ (preklad autora)

⁸ „W odniesieniu do Pisma św. hermeneutyka biblijna określa zasady, którymi należy się kierować w poprawnej interpretacji tekstów, praktycznie realizowanej przez egzegezę biblijną. Hermeneutyka biblijna zajmuje się sensem Pisma św. (noematyka od greckiego τό νόημα = myśl), regułami jego odnajdywania (heurystyka εὐρίσκω = znajduje) i sposobami wykładu (proforystyka od προφέρω = przedkładam, ogłaszam).“ SZLAGA, *Wstęp ogólny*, 185. (preklad autora)

textu biblickému, alebo b) taková interpretace textu, při níž čtenář nebo posluchač může postihnout jeho hlavní myšlenky.⁹ V nemeckom teologickom lexikóne sa pojem vysvetľuje ako učenie o výklade. Slovo pôvodne znamenalo významy ako vykladať, vysvetliť a to je vlastne umenie výkladu. Taktiež sa označuje ako tzv. zobrazenie výkladu, ktorý dosahuje platné pravidlá. Pri výklade Písma musíme vziať do úvahy, že podľa katolíckeho učenia má text božský a ľudský pôvod. Biblia bola napísaná človekom, musí byť teda vyložená podľa tých pravidiel, aké platia pri výklade každého literárneho diela (literárne kritériá). Keďže skutočnosť hovorí, že človek bol inšpirovaný Bohom, výklad obsahuje aj určité pravidlá, ktoré platia len pre text Písma.¹⁰ V diele *The Interpreter's Dictionary of The Bible* súčasná biblická hermeneutika označuje:¹¹

1. zásady, pravidlá a postupy, ktoré používa interpret textu pre jeho pochopenie v jeho pôvodnom kontexte;
2. vedu o skúmaní a spôsob, akým sa dá porozumieť myšlienke alebo udalosti z určitého kultúrneho kontextu v inom kultúrnom kontexte;
3. spôsob, ktorým sa tento prenos významu uskutočňuje.

K najznámejším svetovým biblickým vedcom patrí A. Schökel. V diele *A Manual of Hermeneutics* definuje hermeneutiku ako teóriu činnosti porozumenia a interpretácie textov.¹² Nemecký protestantský teológ M. Oeming, ktorý je profesorom na univerzite v Heidelbergu a v rokoch 1980 – 1985 bol asistentom Ústavu pre štúdium hermeneutiky na univerzite v Bonne, vo svojom diele *Biblische Hermeneutik*, ktoré vyšlo v Českej republike v roku 2001 pod názvom *Úvod do biblickej hermeneutiky*, vysvetľuje biblickú hermeneutiku nasledujúcim spôsobom:

⁹ DOUGLAS, J. D. (ed.): *Nový biblický slovník*, Praha : Návrat domů, 1996, 285.

¹⁰ Porov. HÖFER – RAHNER, *Lexikon für Theologie und Kirche* 2, 435.

¹¹ Porov. *The Interpreter's Dictionary of The Bible*, Nashville : Abingdon Press, 1976, 1991, 402. „As used today it signifies: (1) the principles, rules, and techniques whereby it in its original context; (2) the science of discerning how a thought or event in one cultural context may be understood in a different cultural context; and (3) the art of making the transfer. (preklad autora)

¹² ALONSO SCHÖKEL, L. – BRAVO, J. M.: *A Manual of Hermeneutics*. Sheffield : Sheffield academic press Ltd, 1998, 13. „*Hermeneutics: the theory of the activity of understanding and interpreting texts.*“ (preklad autora)

Biblická hermeneutika jako věda o porozumění biblickým spisům zahrnuje velmi širokou oblast. Na jedné straně analyzuje způsob jak probíhal a probíhá vědecký výklad Bible, a podrobuje tento výklad Písma kritickému přezkoumání. Na druhé straně biblická hermeneutika také zkoumá, jak se Bible chápe a užívá mimo univerzitní vědu.¹³

K týmto svetovým biblistom je potrebné spomenúť existujúcu štúdiu k dokumentu Pápežskej biblickej komisie Interpretácia Biblie v Cirkvi od P. S. Williamsona s názvom *Catholic Principles for Interpreting Scripture*, ktorú vydal Pápežský biblický inštitút v Ríme v roku 2001. Publikácia obsahuje aj definície hermeneutiky. K termínu hermeneutika sa píše: „Interpretácia je proces od jednotlivých predpokladov alebo je to osobitná hermeneutická teória.“ K termínu hermeneutika ako veda vysvetľuje: „Je veda interpretácie. Veda o interpretácii môže tiež znamenať proces interpretácie, prostredníctvom ktorej sa premostí vzdialenosť medzi starovekým autorským originálom a komunikáciou k významom textu pre dnešného čitateľa.“¹⁴ V širšom zmysle je hermeneutika pole teologického štúdia, ktoré sa zaoberá interpretáciou Biblie. Často je charakterizovaná ako existencia hlavných zainteresovaností s teóriou alebo teóriami interpretácie, a v tomto ohľade to môže byť významná exegéza, ktorá by tak bola myšlienkou aplikácie hermeneutických princípov. V porovnaní s exegézou je hermeneutika všeobecnejšou vo svojom jadre a správne teoretickejšia v jej orientácii. Je najkompetentnejšou súčasťou štúdia princípov biblickej interpretácie a procesom, cez ktorý je táto interpretácia vykonávaná.¹⁵ V treťom zväzku biblického slovníka s názvom *The Anchor Bible Dictionary* sa o biblickej hermeneutike píše: „ako o poriadku, ktorý sa zakladá na teórii interpretácie, a má názov hermeneutika. Záujem je sústredený

¹³ OEMING, Manfred: *Úvod do biblické hermeneutiky*, Praha : Vyšehrad, 2001, 13.

¹⁴ WILLIAMSON, Peter S.: *Catholic Principles for Interpreting Scripture*, Roma : Pontificio Istituto Biblico, 2001, 394. „hermeneutic: Interpretation proceeding from particular presuppositions or a particular hermeneutical theory.“ „hermeneutics: The science of interpretation. „Hermeneutics“ may also denote the process of interpretation through which the distance is bridged between an ancient author’s original communicative action and the meaning of a text for readers today.“ (preklad autora)

¹⁵ Porov. termín „hermeneutic“ ACHTENMEIER, Paul (ed.): *The HarperCollins Bible Dictionary*, New York : Society of Biblical Literature, 1985, 1996.

na princípoch biblickej interpretácie a jej historického vývoja, ktoré tak poskytujú systematickú a historickú diskusiu o biblickej hermeneutike.¹⁶

Aj keď dokument Pápežskej biblickej komisie Interpretácia Biblie Cirkvi presne nedefinuje biblickú hermeneutiku, predstavuje ju na základe prínosu aspektov filozofickej hermeneutiky do exegézy a významu pri určovaní biblického zmyslu. V dokumente je hermeneutike venovaná druhá kapitola s názvom Problém hermeneutiky, no previazanosť hermeneutiky s exegézou sa nachádza aj na iných miestach. Porozumenie biblickému textu prichádza cez aktualizáciu Písma pre dnešných kresťanov v takých životných situáciách, kde kresťan má živý vzťah k Bohu. Zmysel textov a kompletnosť porozumenia biblickému textu sa tak v prvom rade zjavuje v udalostiach a v osobe Ježiša z Nazareta.¹⁷ V katolíckej teológii tak existuje biblická hermeneutika ako samostatná vedecká disciplína.¹⁸

Rozdelenie biblickej hermeneutiky na jednotlivé časti siaha až do stredoveku, kde už Sixtus Sienský (lat. Senensis † 1569) rozlišuje tri časti: pars definitiva, pars inventiva, pars dispositiva (časť určujúca, časť zisťujúca, časť upravujúca).¹⁹ V súčasnosti sa biblická hermeneutika delí na:²⁰

- noematiku: náuka o rozlišovaní biblických zmyslov, rôznych rovinách významov Písma, o ich teoretických poznatkoch;
- heuristikú: náuka o kritériách a pomôckach slúžiacich na určenie pravého zmyslu, na normy rozlišovania biblického zmyslu, na vysvetlenie, ako nájsť význam úryvku;

¹⁶ Porov. FREEDMAN, David N. (ed.): *The Anchor Bible Dictionary*, zv. 3: H-J, New York : Doubleday, 1992, 433. „*The discipline that considers the theory of interpretation is usually called “hermeneutics.” The concern of this article is to outline the principles of biblical interpretation and their historical development, thus to provide a systematic and historical discussion of biblical hermeneutics.*“ (preklad autora)

¹⁷ Porov. PÁPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISIA: *Interpretácia Biblie v Cirkvi*, Spišská Kapitula – Spišské Podhradie : Kňazský seminár biskupa J. Vojtaššáka, 1995, 80-81.

¹⁸ Porov. RAHNER, Karl: *Teologický slovník*, Praha : Zvon, 1996, 101.

¹⁹ Porov. COL, Rudolf: *Biblická hermeneutika*, Olomouc : Lidové knihkupectví a nakladatelství, 1938, 12.

²⁰ Porov. BROWN, Raymond E. – FITZMYER, Joseph A. – MURPHY, Roland E. (ed.): *The New Jerome Biblical Commentary*, New Jersey – Englewood Cliffs : G. Chapman – Prentice Hall, 1990, 1147; HERIBAN, *Príručný lexikón biblických vied*, 102-104; TYROL, *Všeobecný úvod*, 75; SZLAGA, *Wstęp ogólny*, 185.

- proforistiku: náuka o teoretickom a praktickom použití biblických zmyslov, ponúka pravidlá na výklad významu úryvku zo Svätého písma pre iných, praktický spôsob ich vysvetľovania a použitia pre Cirkev.

Biblické zmysly

Noematika²¹ je prvou časťou biblickej hermeneutiky, ktorá sa zaoberá pojmom biblického zmyslu a jeho rovinami. Týka sa oblasti gramatiky a výrazov tvoriacich nejakú výpoveď. Myšlienku možno vyjadriť pomocou rôznych znakov, výrazov a vecí. Na tomto základe je zmysel slovný a typický, pričom výrazy môžu mať význam slovný alebo prenesený.²² V starších publikáciách sa o noematike píše ako o hermeneutickej propedeutike - náuke o biblických zmysloch²³ alebo ako o teórii poznávania biblického zmyslu. A. Tyrol na ňu vzťahuje všetky teoretické poznatky týkajúce sa biblických zmyslov Písma.²⁴ Od zmyslu je potrebné rozlišovať význam, ktoré má slovo bez ohľadu na kontext, v ktorom je použité. Z toho vyplýva, že slovo môže mať aj viac významov. Tak sa črtá aj súčasný problém o mnohovýznamnosti biblického textu. Preto je v tejto oblasti potrebné určiť a prijímať špeciálne pravidlá.²⁵ V danom kontexte má slovo jeden zmysel. Význam slova predstavuje vnútornú dimenziu slova, ktorým sa rozlišujú samotné slová navzájom. Medzi príklady je možné uviesť slová, ako napr.: zámok (zámok – budova, hrad alebo zámok vo dverách), koruna (slovenská koruna alebo koruna stromu, príp. kráľovská koruna) a pod.

²¹ Termín noematika sa definuje: „noematika (gréč. νόημα, noéma = myšlienka, pochopenie), herm. – odbor biblickej hermeneutiky, ktorý sa zaoberá poznávaním, rozlišovaním, triedením biblických zmyslov. Zakladá sa na sémantickej analýze slov a výrazov, pričom sa berie ohľad aj na úmysel autora. Tým sa určí ich význam a zmysel v danom kontexte.“ HERIBAN, *Príručný lexikón biblických vied*, 737.

²² Porov. SZLAGA, *Wstęp ogólny*, 185. HERIBAN, *Príručný lexikón biblických vied*, 737.

²³ Porov. COL, *Biblická hermeneutika*, 12.

²⁴ Porov. TYROL, *Všeobecný úvod*, 75.

²⁵ Porov. PÁPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISIA: *Interpretácia Biblie v Cirkvi*, 82.

Pod biblickým zmyslom²⁶ sa rozumie „pojmem (chápanie), ktorý je vyjadrený slovom Písma, ale nie vždy totožný s významom určitého slova (sémantická signifikácia).“²⁷ V publikácii *Wstęp Ogólny do Pisma Świętego* je biblický zmysel označený ako rozprava o zmysle Svätého písma, ktoré vyvoláva správne zlúčenie s gramatickou skladbou výrazov a tie tvoria nejakú výpoveď.²⁸ Noematika ako biblický hermeneutický vedný odbor zahŕňa teoretické informácie o biblickom zmysle ako takom, vníma odtiene a roviny biblického zmyslu pomocou určitých pravidiel nazývaných heuristickými.²⁹

V spomínanom dokumente *Interpretácia Biblie Cirkvi z roku 1993* sa v kapitole: „Problémy hermeneutiky“ píše, že hermeneutika sa týka priamo biblických zmyslov. Cituje výrok A. Dánskeho a poukazuje na stredoveké roviny duchovného zmyslu (alegorickú, tropologickú a anagogickú). Biblický zmysel je v tomto dokumente rozdelený do troch kategórií:³⁰

- literárny (slovný) zmysel (*sensus literalis*),
- duchovný zmysel (*sensus spiritualis*) - dokument spomína jeho alternatívu v typologickom zmysle,
- plný alebo plnší zmysel (*sensus plenior*).³¹

V dokumente sa nachádzajú súčasné výsledky katolíckej exegézy. Taktiež obsahuje prehľad metód a prístupov k problematike interpretácie Písma, ukazuje možnosti a hranice jednotlivých pohľadov na biblický text. *Interpretácia Biblie v Cirkvi* sa stáva dôležitým kľúčom k hľadaniu správneho porozumenia Písma.³²

²⁶ Termín biblické zmysly sa definuje: „biblické zmysly, herm. – Rozličné významy vyvedené z daného biblického textu na základe rozdielnych hermeneutických princípov.“ HERIBAN, *Príručný lexikón biblických vied*, 263.

²⁷ KALATA, *Hermeneutika*, 16.

²⁸ SZLAGA, *Wstęp ogólny*, 185. „Mówienie o sensie Pisma św. wywołuje słuszne skojarzenia z układem gramatyczny wielu wyrazów tworzących jakąś wypowiedź.“ (preklad autora)

²⁹ Porov. TYROL, *Všeobecný úvod*, 75-77.

³⁰ Porov. PÁPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISIA: *Interpretácia Biblie v Cirkvi*, 82-89.

³¹ Porov. HERIBAN, *Príručný lexikón biblických vied*, 823. Termín plnší zmysel.

³² Porov. PÁPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISIA: *Interpretácia Biblie v Cirkvi*, 28-29.

Literárny (slovný) zmysel (*sensus literalis*):³³ Tento biblický zmysel textu vzniká z významu výrazov v ustálených gramatických, filologických, logických i psychologických pravidlách. Kontext možno chápať v širokej oblasti. Môže sa týkať kapitoly alebo knihy. Gramaticko-filologická stránka výrazov alebo znakov poukazuje na ich vzájomný zväzok. O slovnom zmysle sa hovorí vtedy, ak sa rozumie základný a prvotný význam výrazov. Táto zásada, ktorá definuje literárny zmysel Písma, je jednou z najdôležitejších zásad katolíckej interpretácie.³⁴ Pápežský dokument hovorí, že zásadnou otázkou exegézy je objavenie literárneho zmyslu textu³⁵, a preto nie je prekvapením, že definícia Pápežskej biblickej komisie je vymedzená veľmi dôkladne. Biblická komisia definuje literárny zmysel Písma vo význame toho, čo je priamo vyjadrené inšpirovaným ľudským autorom. Literárny zmysel zameriava pozornosť na ľudského autora, nie však vo význame neznámeho, pretože ide predovšetkým o Božie myšlienky, ktoré vyjadrili ľudskí autori, čo možno sledovať v ich písaných textoch. Slovné spojenie „...ktorý bol priamo vyjadrený inšpirovaným ľudským autorom“³⁶ zdôrazňuje, že významy týchto ľudských autorov sú vyhľadávanými slovami textu. Dokument Interpretácia Biblie v Cirkvi nešpecifikuje, čo znamená „inšpirovaní ľudskí autori.“³⁷ Sú nimi Mojžiš a proroci, v ktorých je nám odovzdávané textové bohatstvo alebo sú to zapisovatelia, kronikári a redaktori, cez ktorých dostávame písané dedičstvo. Tradične inšpirácia a autorita Písma často býva vysvetľovaná na základe toho, že biblické texty boli napísané prorokmi a apoštolmi. Táto inšpirácia je pripisovaná nielen apoštolom, ale aj tým, ktorým bolo toto poslanstvo odovzdané, aby bolo zapísané ako apoštolské v rôznych zmysloch.³⁸ Pozoruhodné na definícii literárneho zmyslu je, že tu nie je veľa jednoznačných odkazov na zámer ľudského autora. V roku 1990 R. Brown v diele *The New*

³³ Termín literárny zmysel sa definuje: „Literárny zmysel, v ktorom sa zhoduje Božie vnuknutie so slovným vyjadrením svätopisca. Vyplýva bezprostredne zo slov a z rečovej súvislosti v danom kontexte. Prvou a základnou úlohou vedeckého výkladu Svätého písma je zistiť slovný zmysel biblických textov.“ HERIBAN, *Príručný lexikón biblických vied*, 934.

³⁴ Porov. WILLIAMSON, *Catholic principles*, 64-170.

³⁵ Porov. PÁPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISIA: *Interpretácia Biblie v Cirkvi*, 83.

³⁶ PÁPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISIA: *Interpretácia Biblie v Cirkvi*, 83.

³⁷ Porov. BROWN – FITZMYER – MURPHY: *The New Jerome Biblical Commentary*, 1148-1149.

³⁸ Porov. WILLIAMSON, *Catholic principles*, 164.

Jerome Biblical Commentary hovorí, že mnoho exegétov chápe literárny zmysel ako „zmysel, ktorý ľudský autor priamo zamýšľal a ktorý vyjadrujú zapísané slová.“³⁹

Duchovný zmysel (*sensus spiritualis*)⁴⁰ má základ v duchovnom chápaní historických udalostí v Starom zákone, pretože sa udalostiam od východu z Egypta, putovaniu cez púšť a získaniu zaslúbenej zeme dáva nový zmysel, a pôvodné udalosti sa prehĺbujú. Východiskom pri určovaní biblického zmyslu po apoštolskej dobe je rozlišovanie u apoštola Pavla medzi literou a duchom.⁴¹ „Litera“ (literárny zmysel) tvorí história Starého zákona, pod pojmom „duch“ (duchovný zmysel) je už v patristike myslená rovina alegórie, tropológie alebo anagógie.⁴² Najviac sa duchovný zmysel stotožňoval s alegorickým zmyslom alebo typickým zmyslom. Vytvoril sa základ pre stredovek rozdeľovať duchovný zmysel na rôzne roviny.⁴³ Koncom stredoveku prechádzal duchovný zmysel do tzv. mystického zmyslu (lat. *sensus mysticus*).⁴⁴ Dôležitým aspektom duchovného zmyslu je jednota Starého a Nového zákona. Primerané je uviesť tvrdenie H. de Lubaca o jednote Písma: „Autori Nového zákona vyjadrovali Nový zákon pomocou Starého a Novým

³⁹ Porov. BROWN – FITZMYER – MURPHY: *The New Jerome Biblical Commentary*, 1148.

⁴⁰ Termín duchovný zmysel sa definuje: „duchovný zmysel (lat. *sensus spiritualis*), herm. exeg. – Výraz «duchovný zmysel» Svätého písma nie je jednoznačný, a preto sa často používa s rozličným významom a na označenie rôznych zmyslov. Niekedy sa ním označujú rozličné formy typického alebo alegorického zmyslu, inokedy (menej presne) duchovný obsah (dogmatického, morálneho a asketického rázu) biblických textov. Často sa termín «duchovný zmysel» používa akriticky na označenie vykladania Biblie pomocou tzv. «duchovnej exegézy», podľa ktorej každý úsek alebo výňatok zo Svätého písma má slúžiť na duchovný rast a rozvoj kresťana a na povzbudenie v duchovnom živote.“ HERIBAN, *Príručný lexikón biblických vied*, 327.

⁴¹ Porov. 2 Kor 3,1-18.

⁴² Porov. LOHFINK, Norbert: Neomylnosť a jednota Písma. In: BRAULIK, G. (zost.): *Rozumieť starému zákonu*, Svit : KBD, 2002, 179; Porov. TRSTENSKÝ, František: *Úvod do knihy Žalмов*, Ružomberok : Katolícka univerzita, Pedagogická fakulta, 2008, 98-104.

⁴³ Porov. PÁPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISIA: *Interpretácia Biblie v Cirkvi*, 82.

⁴⁴ KALATA, *Hermeneutika*, 15.

vysvetľovali zmysel Starého zákona.⁴⁵ Bez vnímania skutočnosti jednoty Písma nie je možné nachádzať duchovný zmysel v Písme. Dokument Pápežskej biblickej komisie *Interpretácia Biblie v Cirkvi* definuje duchovný zmysel z hľadiska kresťanskej viery „ako zmysel, ktorý vyjadrujú biblické texty, ak sú čítané pod vplyvom Ducha Svätého v kontexte veľkonočného tajomstva a z neho plynúceho nového života.“⁴⁶ Duchovný zmysel vo vzťahu k literárnemu (slovnému) zmyslu spočíva v predchádzaní literárneho (slovného) zmyslu pred duchovným zmyslom, kde literárny (slovný) zmysel je základným zmyslom. Nebezpečenstvo duchovného zmyslu môže pri práci s biblickým textom spočívať v tom, že ak sa začne aktualizovať biblický text, začne sa hľadať duchovný zmysel v jednotlivých detailoch textu Písma. Prirýchlo sa prejde k spiritualite a nedáva sa pozor na text. S tým sa možno stretnúť v patristickej exegéze pri alegorickom výklade, ako o tom hovorí dokument *Židovský národ a jeho Svatá Písma v kresťanskej Biblii*:

Využívalo se všech detailů, které se nabízely k poskytnutí styčného bodu mezi starozákonní epizodou a křesťanskými skutečnostmi. Na každé stránce Starého zákona se tak sice nacházelo množství přímých a specifických narážek na Krista a na křesťanský život, ale riskovalo se vytržení každého detailu z jeho kontextu a úplné potlačení vztahů mezi biblickým textem a konkrétní skutečností z dějin spásy. Výklad se tak stával záležitostí libovůle.⁴⁷

Duchovný zmysel odkazuje v širšom slova zmysle na spôsoby, ako Ježiš naplňa Starý zákon. J. A. Fitzmyer stavia na rovnakú úroveň duchovný zmysel, ktorý komisia opisuje spolu s kristologickým zmyslom Starého zákona. A. Vanhoye súhlasí, avšak kristologický význam vníma v širšom zmysle, pretože zahŕňa aj ekleziologický a eschatologický význam.⁴⁸ Aj napriek tomu, že Pápežská biblická komisia podáva novú definíciu, ktorá ju stavia do pozície

⁴⁵ VARŠO, Miroslav: Henri de Lubac jeho prínos k súčasnej biblickej hermeneutike. In: *Nová teológia. Zborník prednášok zo sympózia „Európski myslitelia“*. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2000, 57.

⁴⁶ PÁPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISIA: *Interpretácia Biblie v Cirkvi*, 86.

⁴⁷ PÁPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISIA: *Interpretácia Biblie v Cirkvi*, 36.

⁴⁸ Porov. WILLIAMSON, *Catholic principles*, 190-192.

súčasnej hermeneutiky, ide o ten istý duchovný zmysel, ktorý spomína Pius XII. v encyklike *Divino afflante Spiritu*, kde sa píše: „Kvôli tomu, čo bolo povedané a vykonané v Starom zákone, ktorý bol posvätený a pripravený Bohom takou dokonalou múdrosťou, že veci minulé predznamovali duchovným spôsobom to, čo neskôr prišlo v novom pôvabe.“

Tak ako exegéti musia často hľadať a vykladať význam slov, zamýšľaný a vyjadrený svätým autorom, tak musia aj vykladať duchovný zmysel, ktorý je daný a zamýšľaný len a len Bohom. Pre Boha samotného je známy tento duchovný význam a prezrádza nám ho. Náš Božský Spasiteľ naň poukazuje a učí nás tomuto zmyslu v evanjeliu; tiež apoštoli nasledujúc príklad Pána, čo môžeme pozorovať v ich vyslovených a napísaných slovách; nemenná tradícia Cirkvi toto učenie schvaľuje; konečne aj najstarší úzus liturgie to potvrdzuje, čo by sa ľahko dalo vyjadriť dobre známym pravidlom: „Pravidlo modlitby je pravidlom viery“ (*Divino afflante Spiritu* čl. 26, EB §552).⁴⁹

Sensus plenior,⁵⁰ je relatívne „nový zmysel,“ ktorý sa v teológii objavil začiatkom 20. rokov minulého storočia. Iniciátorom teórie biblického zmyslu je A. Fernández, ktorý ho spomína v diele o hermeneutike s názvom *Institutiones Biblicae*, ktoré vyšlo v Ríme v roku 1927.⁵¹ Koncept *sensus plenior* už v roku 1925 predložil v dôvodoch, ktoré boli viac obranné. Hľadal základy pre teologickú exegézu pri odmietnutí tradičných štyroch zmyslov. Rozhodnutím

⁴⁹ Porov. WILLIAMSON, *Catholic principles*, 190. (preklad autora)

⁵⁰ Termín *Sensus plenior* sa definuje: „*Sensus plenior* (lat. = plnší zmysel), herm. – Plnší zmysel slov Svätého písma, jasný a zjavný Bohu, primárnemu autorovi, no nie úplne chápaný svätopiscom. Od literárneho, slovného zmyslu sa plnší zmysel líši tým, že prevyšuje význam slov, ktoré použil ľudský autor biblických spisov, lebo tento zmysel závisí od Božieho pôvodcu. Plnší zmysel možno pochopiť iba vo svetle neskoršieho zjavenia, ako je to v prípade starozákonných textov vykladaných v Novom zákone v kristologicko – ekleziologickom zmysle, ale aj z hlbšieho chápania zjavených právd, nadobudnutého na základe analógie viery a dôkladným štúdiom Biblie. Jestvovanie plnšieho zmyslu je jasným dôkazom toho, že úplný zmysel niektorých textov nie je vždy vyčerpaný historicko-kritickou exegézou, ktorá zaručuje iba presný slovný význam Svätého písma. Mnohí exegéti majú určité výhrady proti plnšiemu zmyslu, ale v teórii ho pripúšťajú.“ HERIBAN, *Príručný lexikón biblických vied*, 915.

⁵¹ Porov. SZLAGA, *Wstęp ogólny*, 189.

bol fakt, že veľa biblických textov vykladaných rôzne v celej histórii má oveľa väčší význam, ktorý sa získal z čítania biblických textov. Na vznik teórie *sensus plenior* mal vplyv výklad cirkevných otcov a stredovekých teológov. V zdôvodňovaní doktrínálnych vecí sa odvolávali na také texty, ktoré obsahovali podľa ich mienky viac, ako to vychádzalo zo slovného, literárneho a historického kontextu. *Sensus plenior* povoľuje interpretátorom uznať obmedzené vedomie a zámer ľudského autora Písma a schváliť hlbší význam textu, napr. naplnenie Starého zákona v Kristovi ako význam umiestnený v Písme priamo Božským autorom. Takto zároveň otvára cestu k prijatiu niektorých ďalších výkladov biblických textov cirkevných otcov, liturgie a teologických autorov. Tento hlbší význam nebol prijímaný ako dosiahnuteľný historicko-kritickou metódou, ktorá vyvodzuje literárny zmysel, ale prostredníctvom zvažovania neskorších textov vo vývoji a teologickou reflexiou.⁵²

Dokument Pápežskej biblickej komisie *Interpretácia Biblie v Cirkvi* hovorí o tomto zmysle:

Možno ho definovať ako hlbší zmysel nejakého textu, ktorý je chcený Bohom, ale ľudský autor ho jasne nevyjadril. Možno ho odhaliť, ak je biblický text skúmaný vo svetle iných biblických textov, ktoré z neho vychádzajú, alebo vo svojom vzťahu k vnútornému vývoju Zjavenia.⁵³

Biblická komisia prijíma vyšší než literárny význam, ktorý zachováva kontinuitu s literárnym zmyslom, menovite duchovný zmysel, ktorý vedie od čítania textu vo svetle nového historického kontextu veľkonočných skutočností pod vplyvom Ducha. Ešte tu však ostávajú aj ostatné texty, ktoré sú interpretované neskoršími biblickými textami alebo autoritatívnym učením Magistéria do takého významu, ktorý, ako sa zdá, ide za tým, čo ľudský autor zamýšľal vyjadriť jeho slovami. Ide o situáciu, keď neskorší biblickí autori ponímajú text v novom kontexte. Taktiež to môže byť koncilová definícia, ktorá dáva textu význam, ktorý Magistérium a kresťania uznali za autentický. Biblická komisia nazýva takýto zmysel plným - plným zmyslom alebo *sensus plenior* biblického textu. *Interpretácia Biblie v Cirkvi* je prvým cirkevným

⁵² Porov. WILLIAMSON, *Catholic principles*, 208-209.

⁵³ PÁPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISIA: *Interpretácia Biblie v Cirkvi*, 88.

dokumentom, ktorý hovorí o tomto zmysle, aj keď bol prediskutovaný už v roku 1920.⁵⁴

Sensus plenior vzniká tak, „že Duch Svätý, hlavný hýbatel' Biblie, môže ľudského autora pri výbere výrazov viesť tak, že tieto vyjadria nejakú pravdu, ktorej si autor nie je v celej jej hĺbke vedomý.“⁵⁵ Komisia podáva ako teologické aj filozofické vysvetlenia pre opodstatnenosť tohto zmyslu.⁵⁶ Základ teologického argumentu je vlastne doktrína inšpirácie a úloha Ducha Svätého. Pravda „sa zjavuje zreteľnejšie až postupom času, na jednej strane vďaka neskorším Božím skutkom v dejinách, ktoré lepšie ukazujú ťažisko textu, na druhej strane aj vďaka prijatiu textov do kánonu Svätého písma.“⁵⁷ Filozofický argument; rovnako ako v prípade duchovného zmyslu tu platí hermeneutické pravidlo, ktoré oprávňuje vyšší zmysel získaný reлектúrou textu v novom kontexte, ako uvádza dokument: „Takýmto spôsobom sa vytvára nový kontext, ktorý prináša nové možnosti zmyslu, a to také, ktoré pôvodný kontext ponechal skryté.“⁵⁸

Christoph Dohmen trvá na tom, že časť dokumentu Interpretácia Biblie Cirkvi o plňšom zmysle je centrálnou témou pre interpretáciu kresťanskej Biblie. Vyplýva to z článku, keď hovorí, že sensus plenior nie je iba prežitkom exegetickej histórie v zmysle pominuteľnosti, ale je dôležitým aspektom biblickej hermeneutiky a takto je aj chránený. Vzťahuje sa na chápanie Biblie v jej dvojnásobnej celistvosti, založenej na báze duše teológie. V dokumente úloha plňšieho zmyslu ostáva limitovaná a textov, ktoré sú takto prísne riadené, nie je mnoho. Avšak, hlbšia úvaha vedie autorov k zhode s Ch. Dohmenom, v prípade teologického schválenia, ktorá vysvetlenie plňšieho zmyslu odvodzuje od komisie. Biblická komisia hovorí o plňšom zmysle. Potvrďuje, že Boh vedie vyjadrenie ľudského autora k dosiahnutiu svojho zámeru, avšak človek o ňom nevedel. V tomto zmysle sa hermeneutické koncepty presahujú a diskusia sa obracia k tomu, čo je jedinečné v hermeneutike Svätého písma. Ch. Dohmen si uvedomuje, že to isté vyjadrenie ohľadom vedenia svätopisca Bohom je v jeho vyjadreniach tiež použiteľné pri interpretácii vo svetle kánonu. Autor by

⁵⁴ Porov. WILLIAMSON, *Catholic principles*, 204 - 206.

⁵⁵ PÁPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISIA: *Interpretácia Biblie v Cirkvi*, 89.

⁵⁶ Porov. WILLIAMSON, *Catholic principles*, 206.

⁵⁷ PÁPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISIA: *Interpretácia Biblie v Cirkvi*, 89.

⁵⁸ PÁPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISIA: *Interpretácia Biblie v Cirkvi*, 89.

rád videl preskúmanejší vzťah medzi plným a kánonickým zmyslom Písma. Je to uznanie Božského autorstva, ktoré spôsobuje, že Písmo sa stáva dušou teológie.⁵⁹

Záver

„Každá exegéza textov je povolaná, aby bola dopĺňaná hermeneutikou v jej najnovšom zmysle slova. Nevyhnutnosť hermeneutiky, t. j. interpretácie, dodnes nachádza svoje oprávnenie jednak v Biblii, jednak v dejinách jej interpretácie.“⁶⁰ Avšak úplné porozumenie biblického textu predstavuje pre exegetov „bádateľský ideál.“⁶¹ Diskusie o hermeneutike sú naďalej zložité, vyžadujú filozofiu bytia, psychológiu jazyka a niekedy sociológiu. Detailnejšie sú tu znepokojujúce sklony prisudzovať pojmom nové a príliš špecializované jemné rozdiely (napr. predstavivosť, metonymia, mýtus, metafora, rozprávanie) a presne rozlišovať medzi pojmami, ktoré sú bežne považované za podobné (napr. medzi hermeneutickým a hermeneutikou, rečou a jazykom, znakom a symbolom, autorom a rozprávačom). Ani odborníci vždy nesúhlasia medzi sebou vo veci konkrétneho významu takýchto pojmov, no a väčšina čitateľov by im bez odborného vysvetlenia vôbec nerozumela.⁶²

Bibliografia

- ACHTENMEIER, Paul (ed.): *The HarperCollins Bible Dictionary*, New York: Society of Biblical Literature, 1985, 1996.
 ALONSO SCHÖKEL, L. – BRAVO, J. M.: *A Manual of Hermeneutics*, Sheffield : Sheffield academic press Ltd, 1998.
 BROWN, Raymond E. – FITZMYER, Joseph A. – MURPHY, Roland E. (ed.): *The New Jerome Biblical Commentary*, New Jersey – Englewood Cliffs : G. Chapman – Prentice Hall, 1990.

⁵⁹ Porov. DOHMEN, Christoph – STEMBERGER, Günter: *Hermeneutika židovské Bible a Starého zákona*, Praha : Vyšehrad, 2007, 217-224.

⁶⁰ PÁPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISIA: *Interpretácia Biblie v Cirkvi*, 80.

⁶¹ Porov. OEMING, *Úvod do biblickej hermeneutiky*, 196-205.

⁶² Porov. BROWN – FITZMYER – MURPHY: *The New Jerome Biblical Commentary*, 1147.

- COL, Rudolf: *Biblická hermeneutika*, Olomouc : Lidové knihkupectví a nakladatelství, 1938.
- DOHMEN, Christoph – STEMBERGER, Günter: *Hermeneutika židovské Bible a Starého zákona*, Praha : Vyšehrad, 2007.
- DOUGLAS, J. D. (ed.): *Nový biblický slovník*, Praha : Návrat domů, 1996.
- DUBOVSKÝ, P.: Výklad Svätého písma: hermeneutický model založený na teórii štyroch kultúr. In: *Studia Biblica Slovaca 2005*, Svit : KBD, 2006, 17-38
- FILIPIAK, Marian: *1 Jak rozumieć Pismo Święte*. Lublin: Katolicki Uniwersytet Lubelski, 1983.
- FREEDMAN, David N. (ed.): *The Anchor Bible Dictionary*, zv. 3, H-J, New York : Doubleday, 1992.
- GRONDIN, Jean: *Úvod do hermeneutiky*, Praha : Oikymen, 1997.
- HERIBAN, Jozef: *Príručný lexikón biblických vied*, Rim : SÚSCM, 1992.
- HÖFER J., Rom – RAHNER, Karl (Hrsg): *Lexikon für Theologie und Kirche 2*, Innsbruck – Freiburg : Verlag Herder; Herstellung : Freiburger Gaphische Betriebe, 1986.
- HŘEBÍK, Josef: *Všeobecný úvod do Písma svätého*.
http://ktf.cuni.cz/~hrebik/vseob_úvod.html
- KALATA, Dominik: *Hermeneutika*, Bratislava : Teologická fakulta Trnavskej univerzity, 2003.
- LEŠČINSKÝ, Jozef: Konflikt interpretácií – Existencializmus a biblická interpretácia. In: *Cirkev v české a slovenské historii*. Olomouc : Společnost pro dialog Církve a Státu, 2004, 134-149.
- LOHFINK, Norbert: Neomylnosť a jednota Písma. In: BRAULIK, G. (zost.): *Rozumieť starému zákonu*, Svit : KBD, 2002, 163-184.
- OEMING, Manfred: *Úvod do biblické hermeneutiky*. Praha : Vyšehrad, 2001.
- PÁPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISIA: *Interpretácia Biblie v Cirkvi*, Spišská kapitula – Spišské Podhradie : Kňazský seminár biskupa J. Vojtaššáka, 1995.
- PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE: *Židovský národ a jeho Svatá Písma v křesťanské Bibli*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2004.
- POKORNÝ, Petr: *Hermeneutika jako teorie porozumění*, Praha : Vyšehrad, 2006.
- RAHNER, Karl: *Teologický slovník*, Praha : Zvon, 1996.
- SZLAGA, Jan a kol.: *Wstęp ogólny do Pisma Świętego*, Poznań – Warszawa : Pallottinum, 1986.
- The Catholic Encyclopedia*, New York – Neshville : Thomas Nelson INC., 1976.
- The Interpreter's Dictionary of The Bible*, Nashville : Abingdon Press, 1976, 1991.
- TRSTENSKÝ, František: *Úvod do Knihy žalmov*, Ružomberok : Katolícka univerzita, Pedagogická fakulta, 2008.
- TYROL, Anton: *Všeobecný úvod do biblického štúdia*, Svit : KBD, 2000.
- VARŠO, Miroslav: Henri de Lubac jeho prínos k súčasnej biblickej hermeneutike. In: *Nová teológia*. Zborník prednášok zo sympózia „Európski myslitelia“. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2000.
- WILLIAMSON, Peter S.: *Catholic Principles for Interpreting Scripture*, Roma : Pontificio Istituto Biblico, 2001.

Zhrnutie

Sväté písmo ako prameň Božieho zjavenia sa začiatkom minulého storočia dostávalo čoraz častejšie do povedomia veriaceho Božieho ľudu. Predložená štúdia tvorí úvod do biblickej hermeneutiky a hermeneutickej problematiky ako takej. Na Slovensku predstavuje dobrý prehľad základnej terminológie a definícií termínu hermeneutika, ako i otázok tematiky biblického zmyslu v súlade s ostatnými dokumentmi Pápežskej biblickej komisie k interpretácii Svätého písma. Článok chce informovať o základných pojmoch a štruktúre biblickej hermeneutiky. Poukazuje na jej počiatky v dejinách, na jej premeny a jej súčasný stav. Každý, kto otvorí Písmo a číta, snaží sa porozumieť biblickému textu. Pri hľadaní hermeneutického (biblického) zmyslu sa vynárajú otázky súvisiace s textom, autorom, predmetom, o ktorom text hovorí, a prijímateľom. Otázky: „Aký je význam biblického textu a aký význam má dnes pre konkrétny život kresťana?“, predstavujú ťažisko výskumu biblickej hermeneutiky ako interpretácie a reinterpretácie posolstva ukrytého v textoch Starého a Nového zákona.

Summary

The Sacred Scripture as a source of God's revelation became increasingly known among God's faithful people at the beginning of the last century. The present study is an introduction to the biblical hermeneutics and hermeneutical problems in general. In Slovakia it represents a good overview of the basic terminology and definitions of hermeneutics. It is also concerned with questions about the subject matter of biblical sense in accordance with all other documents of the Pontifical Biblical Commission on the interpretation of the Sacred Scripture. The focus of this article is to provide information about the fundamental concepts and structure of biblical hermeneutics. It refers to its beginnings in history, its changes and current situation. Everyone, who opens and reads the Bible, wishes to understand the biblical text. In search for a hermeneutical (biblical) sense, many questions arise in regards to the text, author, subject of the text and the receiver. Questions such as: "What is the meaning of the biblical text?" and "How meaningful it is for the concrete life of a Christian?" represent the midpoint of the research in biblical hermeneutics as an interpretation and reinterpretation of a message hidden in the texts of the Old and New Testaments.

Dr. Daniel Slivka
Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta
Ulica biskupa Gojdiča 2
080 01 Prešov, Slovakia
Email: dany@unipo.sk

Contents

Blažej ŠTRBA

Preface	1-3
---------------	-----

Treaties

Daniel SLIVKA

Biblical hermeneutics	4-20
-----------------------------	------

János KARAFFA

Judgement and Suffering of the Prophet Jeremiah and Their Relation to the Songs of the <i>Ebed Yahweh</i>	21-31
---	-------

Peter ŠOLTÉS

The Process of Relecture in the Gospel of John	32-50
--	-------

Notes

Milan SOVA

The Mighty Pharaoh's Hand (Exod 3:19)	51-54
---	-------

Reflections

Frédéric MANNS OFM

Inexhaustible Richness of the Word of God	55-72
---	-------

Anton TYROL

Spiritual Actualization of Paul's Message	73-82
---	-------

Abstracts and Reviews	83-91
------------------------------------	-------

Communications and References	92-104
--	--------

Obsah

Blážej ŠTRBA

Predslov1-3

Štúdie

Daniel SLIVKA

Biblická hermeneutika4-20

János KARAFFA

Súd a utrpenie proroka Jeremiáša a ich vzťah k piesňam *ebed yhwh* .21-31

Peter ŠOLTÉS

Proces „relektúry“ v Jánovom evanjeliu32-50

Poznámky

Milan SOVA

Mocná ruka faraóna (Ex 3,19)51-54

Reflexie

Frédéric MANNS OFM

Nevyčerpatel'né bohatstvo Božieho slova. Úvaha o zmysle Biskupskej synody v roku 200855-72

Anton TYROL

Spirituálna aktualizácia Pavlovho posolstva73-82

Abstrakty a recenzie83-91

Oznamy92-104